

Asia: VN/7187/2026

Lausuntopyyntö Oikeuspalveluviraston ehdotuksesta organisaatorakenteen ja toimipaikkaverkoston muuttamiseksi

1. Yleiset kommentit Oikeuspalveluviraston ehdotuksista

Kommentit

Muistiliiton näkemyksen mukaan on tärkeää, että Oikeuspalveluviraston palvelut ovat oikea-aikaisesti ja aidosti saavutettavissa koko maassa kaikille käyttäjille. Esityksen tavoitteet palvelujen yhdenmukaisuudesta, laadusta, saavutettavuudesta ja toimintavarmuudesta ovat sinällään kannatettavia.

Edunvalvonnan iäkkäistä asiakkaista moni sairastaa muistisairautta. Heidän kannaltaan edunvalvontapalveluiden laatu ja yhdenvertaiset toimintatavat eri puolilla maata ovat tärkeitä varmistaa.

Esityksessä tunnistetaan riskejä, kuten asiakkaiden siirtyminen yksityisen palveluntarjoajien piiriin, paikallistuntemuksen heikentyminen, ja erityisesti edunvalvonnassa käyntiasioinnin heikentyminen ja kokemus tavoitettavuuden heikentymisestä. Esityksessä ei kuitenkaan erikseen arvioida uudistuksen vaikutuksia iäkkäisiin asiakkaisiin, ja sitä voidaan pitää puutteena.

Esityksessä korostetaan etäasioinnin ja sähköisten palvelujen merkitystä. Nämä palvelukanavat sopivat monille, mutta eivät saisi muodostua asiointitavaksi. Myös muut kuin digitaalisesti käytettävät asiointikanavat, kuten puhelinpalvelut tai mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen, tulee säilyttää yhdenvertaisena asiointikanavana.

Vanhusasiavaltuutetun, Ihmisoikeuskeskuksen ja järjestöjen kannanoton 30.3.2026 mukaan Suomessa on kokonaan vailla digitaitoja reilusti yli 300 000 iäkästä. Lisäksi kaksi kolmesta yli 65-vuotiaasta kertoo tarvitsevänsä muiden tukea, kun he asioivat sähköisesti. Vuonna 2022 internetiä ei ollut koskaan käyttänyt 65–74-vuotiaista joka kymmenes ja 75–89-vuotiaista joka kolmas. 85–100-vuotiaista noin 70 prosenttia ei ollut itsenäisesti käyttänyt internetiä. (lähde: vanhusasia.fi /ajankohtaista / tiedotteet). Ikääntyneiden määrä Suomessa kasvaa parhaillaan voimakkaasti johtuen väestökehityksestä

2. Edunvalvontatoimistojen määrä, alueet ja nimet

Kommentit ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Viiden edunvalvontatoimiston malli merkitsee huomattavaa alueellisten yksiköiden suurentumista. Tämä voi heikentää paikallistuntemusta, lisätä etäisyyttä asiakkaan arkeen ja vaikeuttaa henkilökohtaisten tapaamisten järjestämistä. Esityksessäkin tunnistetaan, että edunvalvontaan liittyy tapaamisia päämiesten luona, asumispalveluissa sekä päämiehen omaisuuteen liittyvissä kohteissa. Muistiliitto korostaa, että näitä tehtäviä ei voida korvata pelkästään etäpalveluilla.

Muistiliitto katsoo, että edunvalvontatoimistojen määrää ja alueita arvioitaessa on varmistettava riittävä lähityö ja asiakaskohtaaminen niille päämiehille, joiden toimintakyky on heikentynyt. Toimeenpanossa tulee seurata, lisääntyvätkö matkat, viivästykset, tavoitettavuusongelmat tai läheisten yhteydenottotarpeet. Mikäli haitallisia vaikutuksia havaitaan, toimipaikka- ja palveluverkkoa on voitava korjata.

3. Talous- ja velkaneuvontatoimistojen määrä, alueet ja nimet

Kommenttine ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Talous- ja velkaneuvonnan eriyttäminen omiksi toimistoikseen voi selkeyttää johtamista ja vahvistaa palvelun valtakunnallista kehittämistä. Tämä on kannatettavaa, jos muutos parantaa palvelun laatua, saatavuutta ja yhdenmukaisuutta.

4. Oikeusaputoimistojen määrä, alueet ja nimet

Kommenttine ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Muistiliitto pitää oikeusavun saatavuuden turvaamista erittäin tärkeänä. Oikeusapu on monille muistisairautta sairastaville ihmisille ja heidän läheisilleen keskeinen oikeusturvan väline esimerkiksi asumiseen, etuuksiin, omaisuuteen, perhe- ja perintöasioihin, hoivapalveluihin sekä edunvalvontaan liittyvissä kysymyksissä.

Esitetty yhdeksän oikeusaputoimiston malli on perusteltu esteellisyyksien huomioimisen kannalta ja verrattuna suppeammaksi jäävään talous- ja velkaneuvonta- ja edunvalvontatoimistojen määrään. Palveluiden yhdistäminen ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että asiakas ohjautuu kauas omalta alueeltaan tai yksityisen palvelun piiriin tilanteissa, joissa hänellä ei tosiasiaa ole mahdollisuutta käyttää yksityistä palvelua. Asiain siirtyminen pitkän matkan päähän tai etäyhteyksiin voi muodostua monella iäkkäällä henkilöllä käytännön esteeksi. Asiakkaalla tulee olla mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen silloin, kun hänen tilanteensa, toimintakykynsä tai asian laatu sitä edellyttää.

5. Ehdotus johtavan talous- ja velkaneuvojan kelpoisuusvaatimuksesta

Kommenttine ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Muistiliitto kannattaa ehdotusta.

6. Ehdotus viroista, joissa edellytetään erinomaista ruotsin kielen taitoa ja hyvää suomen kielen taitoa

Kommenttine ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Muistiliitto pitää kielellisten oikeuksien turvaamista välttämättömänä. Muistisairaalle ihmiselle mahdollisuus asioida omalla kielellä on erityisen tärkeä, sillä sairauden edetessä toisen kielen käyttö

voi vaikeutua ja asioiden ymmärtäminen voi heikentyä. Oikeusapuun, edunvalvontaan sekä talous- ja velkaneuvontaan liittyvät asiat ovat usein monimutkaisia ja henkilökohtaisesti merkittäviä, jolloin palvelu omalla kielellä on oikeusturvan ja osallisuuden edellytys.

7. Edunvalvonnan sijaistoimistot

Kommenttinne ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Edunvalvonnan esteellisyytilanteisiin tulee olla selkeät, ennakoitavat ja asiakkaan edun mukaiset sijaistusjärjestelyt. Esityksen kahden vaihtoehdoisen sijaistoimiston malli voi parantaa joustavuutta, jos valinnassa aidosti huomioidaan päämiehen etu, asiointimatkat, kielelliset oikeudet ja yksilöllinen palvelutarve.

Sijaistoimiston valinnassa ei tule painottaa vain hallinnollista tarkoituksenmukaisuutta, vaan myös asiakkaan tosiasiallista mahdollisuutta saada palvelua. Tarvittaessa edunvalvojan tulee voida tavata päämies tai hänen läheisensä kasvokkain, erityisesti silloin kun asia koskee päämiehen kuulemista tämän kannalta tärkeissä asioissa.

8. Ehdotus toimipaikoista

Kommenttinne ehdotuksesta ja sen vaikutuksista

Muistiliitto suhtautuu varauksellisesti toimipaikkaverkoston merkittävään supistamiseen. Esityksen mukaan asetuksen mukaisia toimipaikkoja olisi jatkossa 38, kun nykyisessä asetuksessa toimipaikkoja on huomattavasti enemmän. Esityksen perustelut ovat pääasiassa hyväksyttäviä. Asiakasnäkökulmasta ratkaisevaa on kuitenkin se, säilyykö palveluihin pääsy tosiasiallisesti yhdenvertaisena myös niillä ihmisillä, jotka eivät kykene asioimaan sähköisesti tai matkustamaan pitkiä matkoja. Pitkä asiointimatka, julkisen liikenteen puute tai tarve saattajalle voivat käytännössä estää palveluiden käyttämisen.

Esityksessä todetaan, että asiakkaita voidaan tarvittaessa ottaa vastaan myös muualla kuin asetuksessa mainituissa toimipaikoissa. Muistiliitto kannattaa tätä mahdollisuutta ja sitä tulee kehittää edelleen.

Muistiliitto ehdottaa, että toimipaikkaverkon supistamista seurattaisiin jatkossa asiakasryhmittäin. Seurannassa tulisi arvioida ainakin jonotusaikoja, peruuntuneita tapaamisia, etäpalvelun toimivuutta, matkustamisen vaikutuksia ja sitä, ohjautuvatko asiakkaat yksityisiin palveluihin tai jäävätkö asiat hoitamatta. Mikäli palvelujen saavutettavuus heikkenee, toimipaikkaverkkoa ja liikkuvien palvelujen käytäntöjä tulee kyetä tarkistamaan

Elomaa Sari
Muistiliitto ry